

Bevoegd? Bekwaam

Het functiewaarderingsstelsel, LB-/LC-/LD-functies, beoordelingsgesprekken, persoonlijke ontwikkelingsplannen. Docenten zijn in de afgelopen jaren al vaak met nieuw personeelsbeleid geconfronteerd en de volgende verandering staat alweer voor de deur. Het nieuwste beleidsinstrument heet de Wet op de beroepen in het onderwijs (wet BIO), die op 1 augustus van kracht wordt.

Kort gezegd komt het erop neer dat alle docenten een dossier moeten gaan bijhouden waaruit blijkt dat ze bekwaam zijn en bekwaam blijven. Op zich lijkt hier niets op tegen. In het onderwijsveld wordt maar relatief weinig gedaan aan bij- en nascholing. Door de hoge werkdruk en het gebrek aan geld – ‘zolang het maar niets kost en er geen lessen uitvallen’ – staat scholing niet hoog op het prioriteitenlijstje van menig schoolbestuur. Dat de minister van OCW daar verandering in wil brengen, kan alleen maar als positief beoordeeld worden (hoewel het overigens vooralsnog onduidelijk is waar het geld en de tijd nu opeens wel vandaan moeten komen).

De wet BIO is gebaseerd op zeven competenties die docenten moeten beheersen – de zogenoemde SBL-competenties. Slechts één van deze competenties houdt verband met de vakinhoud; de overige zes zijn van algemene aard, zoals ‘organisatorisch competent’ en ‘competent in de omgang met leerlingen’. En daarin schuilt meteen het probleem. Nog afgezien van het feit dat competenties niet-meetbare grootheden zijn (in tegenstelling tot bijvoorbeeld vaardigheden), lijkt deze verdeling te leiden tot verdere achteruitgang in vakspecifieke en inhoudelijke kennis. Docenten en docenten-in-opleiding worden hiermee betreurenswaardig tekortgedaan.

Bovendien komt in de wet BIO het begrip ‘bevoegdheid’ te vervallen. Hiervoor in de plaats wordt ‘bekwaamheid’ geïntroduceerd. Lerarenopleidingen zijn ook gebonden aan deze wet en moeten hun lesprogramma’s aanpassen aan de zeven SBL-competenties. Dit heeft tot gevolg dat in menige tweedegraadslerarenopleiding nog maar 20% van de tijd aan vakinhoud wordt besteed en 80% aan algemene competenties.

Deze ontwikkelingen passen in het streven van de overheid om – zeker in de onderbouw van het voortgezet onderwijs – docenten te creëren die breed inzetbaar zijn. De vakleerkracht is uit. Pabo’s spelen hier handig op in door varianten aan te bieden waarmee hun studenten straks ook in het voortgezet onderwijs aan de bak kunnen. En lerarenopleidingen lopen mak achter deze ontwikkeling aan: de vakinhoud wordt opgeofferd aan het ‘leraar zijn’ en weinig

weten van veel wordt verkozen boven het inzetten van vakspecialisten die de inhoud goed weten over te brengen.

En zo wordt het beroep van leraar verder uitgehold. De vraag rijst dan ook of de wet BIO eigenlijk wel bedoeld is om de kwaliteit van onderwijsgeveden te verbeteren. Het ministerie weet heel goed dat in de komende tien jaar veertig procent van alle docenten met pensioen gaat. Lerarenopleidingen kunnen onmogelijk voldoende mensen afleveren om dit gat te vullen. Vanuit dit perspectief is het handig om je te ontdoen van het begrip ‘bevoegd’ en tegelijkertijd ‘bekwaam’ te introduceren. Dit zet de deur nog verder open voor mensen die geen specifieke lerarenopleiding hebben gehad en die toch voor de klas willen staan. Als je maar kunt aantonen dat je ‘competent’ bent, maakt het niet uit hoe je dat bent geworden. Tel daarbij op dat lerarenopleidingen zich ook dienen te conformeren aan diezelfde competenties en bekwaamheden, en de meerwaarde van een officiële bevoegdheid verdwijnt als sneeuw voor de zon.

Ondertussen maken schoolbesturen en directies van de gelegenheid gebruik om nog verder op hun personeel te bezuinigen. Negentig procent van alle middelen in het onderwijs gaat naar salarissen. Vandaar dat scholen zoeken naar manieren om het werk arbeidsextensiever te maken: leraren die breed inzetbaar zijn en kunnen optreden als coach of begeleider voor grote groepen leerlingen zijn hier een uitstekende manier voor. Bovendien kan een werknemer een vast contract onthouden worden, zolang hij of zij nog niet bevoegd is of bekwaam geacht wordt. Theoretisch mogen scholen weliswaar niet voor langere periode een onbevoegde docent voor de klas zetten, maar met een terugtrekkende onderwijsinspectie is hier weinig tot geen controle op.

Dit alles leidt tot een bijzonder dubbelzinnige situatie. Aan de ene kant moeten docenten gaan bewijzen dat ze op de hoogte blijven van hun vak en zich verder ontwikkelen, terwijl aan de andere kant lerarenopleidingen en vakspecifieke kennis worden gedevalueerd. Het zou het ministerie sieren om nu eens te kiezen voor kwaliteit in plaats van een pragmatische benadering die vlees noch vis is. Het docentschap vereist inderdaad *bekwame* mensen, maar een bevoegdheid verkregen na het afronden van een gedegen lerarenopleiding in een schoolvak staat aan de basis daarvan.

Johan Graus
Hoofdredacteur